

Baba Vida u Vidimu

Nisam mislila da ću ikada dospjeti u Vidin. Što je to? Gdje je to? Zašto ići onamo? Koji me bijes uopće goni na tu stranu? Vidin je najvažnija luka na Dunavu, na sjeverozapadu Bugarske, blizu granice sa Srbijom i Rumunjskom. Sam taj podatak sigurno me ne bi privukao da idem na takav put. Mamac je bio nešto drugo: uzvodna plovidba brodom po Dunavu, a počinjala je baš u Vidinu.

Put u Vidin u skučenom autobusu po ubibožnim cestama bio je zaista put bez sna, neudoban i dug (najprije noću do Osijeka, pa po vrućini još devet sati do cilja, doista ubitačno). Ventilacija radi slabo ili nikako, noge od Osijeka preko Beograda i Zaječara do Vidina prerastu svako dizano tijesto. No cilj je bio primamljiv: vožnja riječnim brodom po Dunavu, čemu sam se vrlo veselila.

Ipak, kad sam se već tako mukotrpno dovukla do Vidina, putnički duh nije mi dao mira, pa sam se nakon autobusa, u 3 popodne, na +38 stupnjeva, dala u šetnju. Ljudi za mnoga nerazvikana mjesta kažu: pa što se tu ima vidjeti? Ima. Ako ništa drugo, može se vidjeti kako izgleda najnerazvijenija regija u Europskoj uniji. A i ona oko Zaječara smatra se najnerazvijenijom u Srbiji. Pa da vidim i to.

Šetalište uz Dunav s bentom bez hlada sigurno je ugodno kad vrijeme nije ovako pasje. Sve osvajačke horde koje su ovuda prolazile ostavile su neki trag. S njihovim dolascima mijenjalo se i ime grada. Keltsko se naselje zvalo *Dunonia*. Kad je palo pod vlast Rimljana, oni su podigli novu tvrđavu i nazvali je *Bononia*. Slaveni ga pak zovu *Badin* ili *Bdin*, odakle do *Vidina* više nije daleko. I mađarski križari imali su tu svoje prste, naselje su nazvali sličnije

svojem jeziku, *Budony*, no bili su tek kratkotrajni prolaznici (1365–1369). Osmanlije, kad se jednom uvale (1393), ne odlaze tako brzo. Valjda im se svuda toliko sviđa da ne dižu lengere (sidra) s osvojenih područja barem petsto godina.

Na istaknutom mjestu uz šetalište nalazi se spomenik slobodi. Meni je već sasvim svejedno kojoj i kakvoj slobodi, a i ti su spomenici svuda jednaki, premda svima znače nešto drugo. Na vrhu dugačkoga stupa, kao na motki, ili je figura žene uzdignutih ruku koje smjerno streme u nebo, ili junačnih golih muškaraca (Meštrovićev *Pobjednik* na Kalemegdanu), a dolje na postolju u bareljefu vojnici vape nijemim ustima, lete glave, lete udovi, dovlače se topovi, neki oslobodioci (ili njihove žrtve?) već nepomično leže u blatu, netko se još nastoji pridići i podići zastavu (čemu?), uvijek taj isti socijalistički optimizam bez pokrića, zamoran i već pomalo konfekcijski otrcan. Zanimljiviji su tihi ostaci turskoga turbeta, *Stambol-kapija* kroz koju se više ne ide u Istanbul, džamija, pa i zidovi židovske sinagoge, kažem zidovi, jer je od nje ostao tek građevinski kostur: prozora nema ni jednoga, na sve strane zjape rupe kao iskopane oči, unutrašnjost je pošarana i valjda u pravednom anti-semitskom gnjevu razbijena, no barem još stoji na tlu (što se za onu zagrebačku u Praškoj ulici ne može reći; nje jednostavno nema). Osmanlijski ostaci vide se i u zdanjima poput *konaka*, to su lijepe prizemnice, široke, ne strše, ne žele se izdići nad čovjeka, zato su mi simpatične. U jednoj takvoj nalazi se Povijesni muzej. Primjereno.

Ima u gradu i nešto građanskih starinskih kuća koje su uspjele odoljeti navali svih „napredaka“, no stoje tek kao nijemi svjedoci jednoga drugog vremena i govore o svojoj samoći usred zapuštenog, napuštenog i nehajno razbacanog susjedstva.

Postoji u Vidinu i katedrala (sv. Demetrija) i još nekoliko crkava, no ono što je njegov zaštitni znak jest *Baba Vida*, velika tvrđava na Dunavu, koja je sa svojim dvostrukim opkopom i jedanaest kula čuvala grad od neprijatelja (koliko je mogla). Po legendi, Vida je jedina od triju sestara sačuvala svoje imanje. Tvrđava se gradila dugo, od 10. do 14. stoljeća, ima više dvorišta, prolaza i ni-

skih kamenih mostova s lukovima preko vode u opkopu. Djeluje impresivno. Ona je od svih vidinskih spomenika najbolje restaurirana, premda svako takvo zdanje traži više desetljeća rada (no hoće li biti novca i volje tako dugo?). Na spomen Babe Vide nekako automatski pomislim na razvikanu Babu Vangu (koja ti proriče budućnost). Baba Vida to ne radi. Ona današnjima omogućuje da uz njezine zidine rasprostru štandove i na njima prodaju uvijek iste drangulije zvane suvenir. K Babi Vidi svi dolaze, pa je to mjesto trgovcima idealno za sve ono što se i u tim jadnim razmjerima zove „biznis“. A turisti možda i nasjednu na ampule s ružinim uljem u drvenim kutijicama koje se reklamiraju kao „original“ i „nacional“. Neka se ljudi snalaze kako znaju, ionako žive siromašno.

Povratak na brod – vrlo ugodan, ne grdosija, rashlađen po svim unutarnjim prostorima jednako – bio je spas od vrućine i prava blagodat nakon naporna puta do Vidina.

A dalje je sve doslovno klizilo. Brod kreće tako da se to uopće ne osjeti, ne brekću motori, ništa se ne ljulja i ne drma, nečujna je i plovidba i osoblje na brodu. Nenametljivo, uslužno, ugodno. Kavu i čaj mogao si je svaki putnik na brodu uzimati iz automata cijelim putem koliko je htio, i to besplatno. Našao se uz to i koji keksić. Brodsko je osoblje mislilo na sve, a najviše na to da se gosti osjećaju ugodno. Jasno im je da turisti nisu samo krave muzare koje treba nemilice oderati.

U smiraj naporna dana sjedila sam uz velike staklene plohe u blagovaonici blizu rijeke. Brod se nečujno otisnuo. Donedavno je trajekt Vidin – Calafat (u Rumunjskoj) spajao ta dva grada i države. Od 2013. ovdje stoji most, *Nova Europa*, ispod kojeg smo prošli baš kad nam je poslužena večera. I bez Poeova *Gavrana* znala sam: nikada više ni Vidina, ni Babe Vide, ni toga mosta. Jedan od onih trenutaka kojih ste odmah svjesni da su nepovratni.

(Godište XXVII, broj 667, 26. rujna 2019.)